

**UDSKRIFT
AF
ØSTRE LANDSRETS DOMBOG**

D O M

Afsagt den 20. juni 2008 af Østre Landsrets 2. afdeling
(landsdommerne Hedegaard Madsen, Lone Kerrn-Jespersen og Henrik Bitsch).

2. afd. nr. B-8-07:

Transportministeriet (tidligere Transport- og Energiministeriet)
(Kammeradvokaten v/advokat Benedicte Galbo)

mod

1) DONG ENERGY Nord Elnet A/S

2) Energinet.dk

3) Gladsaxe Kommune

4) Herlev Kommune

5) Rødovre Kommune

6) KE Afløb A/S

7) HNG I/S

(alle v/advokat Anders Valentiner-Branth)

Sagens baggrund og parternes påstande

Denne sag vedrører en række spørgsmål om fortolkningen og udstrækningen af det såkaldte gæsteprincip angående ledninger i vejarealer i forbindelse med en udvidelse af Motorring 3 mellem Jægersborg og Holbækmotorvejen.

Sagen angår for det første, om Transportministeriet som anlægsmyndighed eller de sagsøgte ledningsejere skal afholde omkostningerne ved foranstaltninger vedrørende ledninger i tidligere private arealer, som er eksproprieret til vejformålet, når ledningerne forud for ekspropriationen til vejudvidelsen var omfattet af det ulovbestemte gæsteprincip.

Sagen angår for det andet, om anlægsmyndigheden eller ledningsejerne skal afholde udgifterne til undersøgelser og fordyrelser af anlægsprojektet, som er foretaget af hensyn til ledningsejerne navnlig for at undgå, at ledninger, som er omfattet af gæsteprincippet, skal flyttes, forstærkes eller lignende.

Sagen angår for det tredje, om anlægsmyndigheden skal anerkende, at ledningsejerne ikke for fremtiden kan pålægges at afholde omkostninger til foranstaltninger vedrørende ledninger, som ligger i motorvejsarealet og dermed er omfattet af gæsteprincippet i vejlovens § 106, men som i forbindelse med udvidelsen af Motorring 3 er omlagt for anlægsmyndighedens regning.

Sagen angår endelig for det fjerde, om ledningsejerne kun kan pålægges at afholde udgifter til foranstaltninger vedrørende ledninger, som er nedlagt i byggelinjebelagte arealer, såfremt anlægsmyndigheden kan godtgøre, at tilladelsen til at anbringe ledningerne var underlagt en klausul om, at ledningsejerne afholdt sådanne omkostninger, som var nødvendiggjort af vejens fremtidige udvidelse eller lignende.

Spørgsmålene har været behandlet i Ekspropriationskommissionen vedrørende hovedlandejsanlæg på Øerne, der har afsagt to kendelser herom den 8. juli 2005. Disse er indbragt for Taksationskommissionen for Sjælland m.v., der den 20. juni 2006 har afsagt kendelse. Denne kendelse, der er afsendt fra kommissionen den 20. september 2006, er den 29. december 2006 indbragt for landsretten.

Sagsøgeren, Transportministeriet, har nedlagt følgende påstande over for de sagsøgte DONG ENERGY Nord Elnet A/S, Energinet.dk, Gladsaxe Kommune, Herlev Kommune, Rødovre Kommune, KE Afløb A/S og HNG I/S, herefter ledningsejerne:

1) Ledningsejerne, bør anerkende, at ledninger i private arealer, som er omfattet af det ulovbestemte gæsteprincip, efter overdragelse ved ekspropriation til brug for udvidelsen af Motorring 3 fortsat er omfattet af gæsteprincippet.

2) Ledningsejerne bør anerkende, at enhver nødvendig fordyrelse af anlægget af Motorring 3, som er forårsaget af ledninger i vejarealer, skal bekostes af ledningsejerne, såfremt ledningerne er omfattet af gæsteprincippet.

Ledningsejerne har over for Transportministeriets påstande påstået frifindelse og har nedlagt følgende selvstændige påstande:

1) Transportministeriet skal anerkende, at ledningsejerne ikke kan pålægges at respektere gæsteprincippet i vejlovens § 106 i forhold til ledninger, der ikke tidligere har været underlagt dette gæsteprincip, men som omlægges for ministeriets regning i forbindelse med udvidelsen af Motorring 3.

2) Transportministeriet skal anerkende, at ledninger anbragt i areal, som er pålagt byggelinie efter vejlovens kapitel 4, alene er underlagt en klausul om fjernelse i tilfælde af etablering af vejanlæg, når ministeriet har påvist et særligt grundlag for, at en sådan klausul er stillet som betingelse for etablering af ledningen.

Over for ledningsejernes påstande til selvstændig dom har Transportministeriet påstået frifindelse.

Sagsfremstilling

Taksationskommissionen har som anført afsagt kendelse den 20. juni 2006. Ved gengivelsen af Taksationskommissionens kendelse er i det følgende angivet, hvilke dele af denne, der særligt angår hver enkelt af de nedlagte påstande.

Af Taksationskommissionens kendelse fremgår bl.a.:

”I. Indledning

Denne taksationskendelse vedrører 2 kendelser af 8. juli 2005 ... afsagt af Ekspropriationskommissionen i forbindelse med udbygning af Motorring 3 mellem Jægersborg og Holbækmotorvejen.

I brev af 22. juli 2006 har Vejdirektoratet ved advokat Benedicte Galbo klaget over ovennævnte kendelser fra Ekspropriationskommissionen. Desuden har ledningsejerne i brev af 26. juli 2005 ved advokat Anders Valentiner-Branth,

DLA Nordic A/S, ønsket kendelserne efterprøvet ved Taksationskommissionen.

...

I sagens behandling for Taksationskommissionen har deltaget formanden, professor, dr. jur. Bo von Eyben, de af formanden for denne sag udtagne medlemmer, Frank S. Jørgensen og Karl Frandsen, samt det af Københavns Amt valgte medlem John Zangenberg og Preben Thorvig.

...

Formandens indledende bemærkninger

Med hensyn til Taksationskommissionens kompetence anførte formanden, at Taksationskommissionen ikke kan tage stilling til om, hvorvidt:

- En ledningsomlægning er nødvendig, idet dette er en del af selve anlægsprojektet.
- Selve motorvejsprojektet kunne eller burde udformes anderledes.
- Undersøgelser i forbindelse med den fælles kommunale afløbsledning (Lynnetteledningen) havde været nødvendige.
- Fordyrelser af motorvejsprojektet på grund af ledningsomlægninger. Taksationskommissionen kan dog godt tage stilling til det principielle i, om ledningsejerne kan pålægges denne merudgift.
- Hypotetiske tvister.

...

IV. Taksationskommissionen har afsagt følgende kendelse

Ligesom for Ekspropriationskommissionen er der heller ikke for Taksationskommissionen oplyst noget om omkostningerne ved omlægning af de omhandlede ledninger. Taksationskendelsen omfatter derfor kun de generelle principper, der skal gælde for betalingsspørgsmålet. Taksationskommissionen forudsætter, at parterne ud fra de generelle principper for omkostningsfordelingen, som er indeholdt i kendelsen, kan beregne de beløbsmæssige konsekvenser heraf for den enkelte ledningsomlægning, når udgifterne hertil kan gøres op.

Såfremt parterne ikke kan blive enige herom, kan spørgsmålet indbringes for Ekspropriationskommissionen og dernæst eventuelt for Taksationskommissionen.

Taksationskommissionen finder, at følgende generelle principper skal lægges til grund ved fastlæggelse af betalingsforpligtelsen:

I lighed med Ekspropriationskommissionen skal Taksationskommissionen ... indledningsvis bemærkes, at det som udgangspunkt må lægges til grund, at der

gælder et ulovbestemt gæsteprincip for ledningers tilstedeværelse i fremmede arealer, med mindre andet fremgår af gældende love og bestemmelser, pålagte deklarationer eller indgåede aftaler. Indholdet af gæsteprincippet afhænger imidlertid af de omstændigheder, hvorunder ledningen er anbragt i arealet, ligesom det kan være modificeret ved gældende bestemmelser og aftaler.

Fordyrelse af anlægsprojektet for [at] udgå ledningsomlægning

[Transportministeriets påstand 2]

Ekspropriationskommissionen har i sin kendelse fastslået, at ledningsejer skal betale for den fordyrelse af anlægsprojektet, som beror på, at anlægsmyndigheden har valgt en billigere eller bedre løsning, end en ledningsomlægning ville indebære, forudsat at foranstaltningerne har været nødvendige, og at en sådan ændring af anlægsprojektet er besluttet af parterne i enighed eller er godkendt af Ekspropriationskommissionen.

Der foreligger imidlertid ingen konkrete eksempler herpå, og Taksationskommissionen kan derefter kun tage stilling til det principielle spørgsmål, om ledningsejer overhovedet kan pålægges at betale for en sådan fordyrelse af anlægsprojektet.

I relation til den fælleskommunale afløbsledning ("Lynetteledningen") opstår derimod det konkrete – men beslægtede – spørgsmål, om ledningsejer kan pålægges at betale en vis del af anlægsmyndighedens udgifter til undersøgelser af en udformning af anlægsprojektet, som ville indebære en flytning af ledningen, inden man besluttede sig for en udformning, som indebærer, at ledningen ikke skulle flyttes.

Ekspropriationskommissionen har i sin kendelse anført, at reale grunde taler for at pålægge ledningsejer betalingspligt ved sådanne fordyrelser af anlægsprojektet, men uden at anføre, hvori disse består. Det må formodes, at afgørelsen hviler på følgende betragtninger:

- Den udformning af anlægsprojektet, som anlægsmyndigheden finder mest hensigtsmæssig, ville indebære en omlægning af en ledning.
- Denne omlægning ville være omfattet af gæsteprincippet, jf. vejlovens § 106, således at ledningsejer skulle betale herfor.
- En ændring af anlægsprojektet ville indebære, at ledningsomlægningen kunne undgås eller begrænses.
- Merudgifterne ved en sådan ændring ville være mindre end udgifterne til den ledningsomlægning, som ellers skulle være foretaget.
- Det kan lægges til grund, at ændringen af anlægsprojektet alene er begrundet heri, så er ændringen af anlægsprojektet udelukkende sket i ledningsejers interesse.

Ledningsejer må derfor ud fra disse betragtninger betale den hermed forbundne udgift, idet ændringen af anlægsprojektet da tillige er samfundsøkonomisk hen-

sigtsmæssig, fordi den netto indebærer en ressourcebesparelse. Anlægsmyndigheden har utvivlsomt en forpligtelse til ved projekteringen i forbindelse med anlægget at tage vidtgående hensyn til ledningsejers interesser, og når anlægsmyndigheden til opfyldelse af denne pligt pådrager sig merudgifter, som alene er begrundet i hensynet til at begrænse ledningsejers tab, fører betragtningen til, at disse tabsbegrænsende foranstaltninger må betales af ledningsejer.

Vejcirkulæret lægger i overensstemmelse hermed op til, at der så vidt muligt forsøges opnået forhandlingsløsninger, således at hensyn tages til begge parter interesser, men hvis ledningsejer ikke kan pålægges at betale for ændringer af anlægsprojektet, som beror på hensynet til ledningsejer, begrænses ledningsejers incitament til at indgå i sådanne forhandlingsløsninger.

Taksationskommissionen skal hertil bemærke, at spørgsmålet er, om disse betragtninger udgør et tilstrækkeligt grundlag for at pålægge ledningsejer en betalingspligt.

Vejlovens § 106 indeholder i hvert fald ingen direkte hjemmel hertil. Bestemmelsen omhandler betingelserne for at pålægge ledningsejere at betale for ledningsomlægninger m.v. i forbindelse med vejarbejder, og den tager således ikke stilling til, hvad der gælder, når ledningsomlægninger m.v. *undgås* ved en – fordyrende – ændring af anlægsprojektet. Selve den omstændighed, at en sådan ændring indebærer en besparelse for ledningsejer - og for samfundet - kan ikke i sig selv begrunde, at ledningsejer pålægges at betale for fordyrelsen af anlægsprojektet.

Efter Taksationskommissionens opfattelse ville en sådan betalingspligt reelt indebære en begrænsning af anlægsmyndighedens pligt til ved projektering m.v. af anlægget at tage hensyn til ledningsejers interesser.

Det følger både af vejlovens § 106 og af almindelige ekspropriationsretlige principper, at en ledningsejers betalingspligt i henhold til gæsteprincippet er betinget af, at den pågældende ledningsomlægning har været nødvendig som følge af anlægsprojektet.

Anlægsmyndighedens pligt til at tage hensyn til ledningsejers interesser må i overensstemmelse med det almindelige, offentligretlige proportionalitetsprincip indebære en pligt til at udforme anlægsprojektet på en sådan måde, at det indgreb i ledningsejerens interesser, som dette indebærer, begrænses mest muligt.

Hvis en ændring af anlægsprojektet ville indebære, at en ledningsomlægning kan undgås, må heraf følge, at ledningsomlægningen ikke kan anses for at være en nødvendig følge af anlægsprojektet. Dette gælder særligt, hvis merudgiften ved en ændring af anlægsprojektet er mindre end de udgifter til en ledningsomlægning, som derved undgås, d.v.s. i tilfælde, hvor en sådan ændring ikke kun er i ledningsejers interesse, men også i samfundets.

Hverken vejlovens § 106 eller de nævnte offentligretlige principper giver noget grundlag for, at anlægsmyndighedens opfyldelse af pligten til at begrænse indgrebet over for ledningsejer modsvares af, at anlægsmyndigheden kan kræve betaling eller erstatning for de udgifter, som anlægsmyndigheden derved pådrager sig.

Taksationskommissionen finder, at denne pligt må anses for at være en absolut pligt, når der ikke er hjemmel for noget andet, og parterne ikke har indgået modstående aftaler. Heller ikke vejcirculæret eller doms- og taksationspraksis giver nogen støtte for en betalingspligt for ledningsejer.

Taksationskommissionen finder herefter, at ledningsejer ikke kan pålægges at betale for en fordyrelse af anlægsprojektet, selv om det kan godtgøres, at ledningsejer ved en ændring af anlægsprojektet, som skyldes hensynet til ledningsejer, har opnået en besparelse i forhold til, hvad en ellers nødvendig ledningsomlægning ville have kostet ledningsejer i henhold til gæsteprincippet. På dette punkt ændres Ekspropriationskommissionens kendelse.

...

Ledninger i private arealer, der bliver eksproprieret til vejformål

[Transportministeriets påstand 1]

Taksationskommissionen har i kendelser af 19. januar 2005 i Metro-sagerne udtalt, at det ulovbestemte gæsteprincip for ledninger i private arealer indebærer, at ledningsejer skal betale for ledningsomlægninger, som er begrundet i udnyttelse af arealet til private formål, men ikke, hvis arealet skifter status, f.eks. i forbindelse med ekspropriation til baneformål, og ledningsomlægningen er en følge heraf.

Anlægsmyndigheden har hertil gjort gældende, at en ekspropriet indtræder i den tidligere ejers rettigheder og derfor må kunne påberåbe sig gæsteprincippet i samme udstrækning som denne, og at det ulovbestemte gæsteprincip ikke kan antages at være undergivet den nævnte begrænsning, som kun gælder for det lovbestemte gæsteprincip i (bl.a.) vejlovens § 106, idet der i relation til denne er indlagt den indskrænkede fortolkning, at princippet kun gælder, når ledningsomlægningen skyldes foranstaltninger, der tjener vejformål.

Taksationskommissionen er ikke enig heri.

Der er ikke grundlag for at antage, at der er nogen principiel forskel mellem det ulovbestemte og det lovbestemte gæsteprincip. Begrænsningen i vejlovens gæsteprincip til kun at gælde ledningsomlægninger m.v., der er nødvendige på grund af vejomlægninger m.v., er udtrykt direkte i § 106 og viser, at det kun gælder i forhold til vejmyndighedens råden over arealet som sådan og ikke, hvis der rådes over arealet til andre formål. Det står fast, at reglen ikke gælder i tilfælde, hvor en ledning er nedlagt, inden den pågældende vej blev anlagt.

Hvis man fulgte anlægsmyndighedens opfattelse, ville imidlertid det modsatte gælde, hvis et areal, der tilhørte en privatperson, og hvor en ledning var nedlagt, blev erhvervet af det offentlige - ved ekspropriation eller ved frivillig overdragelse - inden en vej blev anlagt i det pågældende areal.

Der er imidlertid ikke holdepunkt for at antage, at anlægsmyndigheden skulle kunne påberåbe sig det ulovbestemte gæsteprincip i et sådant tilfælde, hvor det lovbestemte gæsteprincip ikke ville kunne påberåbes. Dette ville reelt være ens-

betydende med, at reglen om, at gæsteprincippet ikke gælder i forhold til ledninger, der var nedlagt før vejens anlæg, kun ville gælde for arealer, der også forud for vejanlægget var ejet af det offentlige, men der er ingen støtte for en sådan sondring mellem arealer, der før vejanlægget var henholdsvis private eller offentlige.

En anden konsekvens af anlægsmyndighedens synspunkt ville være, at en omlægning af ledninger, der befinder sig i jernbanearealer, skulle betales af ledningsejer, selv om omlægningen ikke skyldtes anlægsmyndighedens udnyttelse af arealet til baneformål. I disse tilfælde gælder nemlig kun det ulovbestemte gæsteprincip. En sådan regel kan imidlertid ikke antages at være gældende, jf. Taksationskommissionens kendelser af 19. januar 2005 i Metro-sagerne.

Anlægsmyndigheden har endvidere gjort gældende, at der ikke er grund til at stille ledningsejer bedre ved ekspropriation end ved en overdragelse i fri handel. Taksationskommissionen er enig i, at der ikke gælder nogen forskel mellem de to situationer. Det afgørende er ikke erhvervelsesmåden, men derimod det forhold, at arealet erhverves til et helt andet formål, end det havde, da ledningerne blev nedlagt, og at ledningsomlægningen skyldes denne statusændring.

[Fortsat ad Transportministeriets påstand 1 og tillige ledningsejernes påstand 1]

Det forhold, at anlægsmyndigheden som følge af det anførte skal betale for omlægning af ledninger, som befandt sig i private arealer, kan imidlertid efter Taksationskommissionens opfattelse ikke føre til, at ledningsejer også fremover kan påberåbe sig, at ledningen oprindeligt befandt sig i et privat areal. Efter en af anlægsmyndigheden bekostet omlægning af ledningen må den i relation til vejlovens § 106 anses for en "ny" ledning, der gribes af gæsteprincippet. Medmindre der træffes afvigende bestemmelse eller aftale, indebærer dette således, at eventuelle fremtidige ledningsomlægninger, der tjener vejformål, må betales af ledningsejer.

Vejlovens § 20

[Ledningsejernes påstand 1]

Gæsteprincippet i vejlovens § 106 modificeres af vejlovens § 20, hvis der er tale om amtslige, kommunale eller fælleskommunale ledninger. Med hensyn til den fælleskommunale afløbsledning (Lynetteledningen) er der enighed om, at vejlovens § 20 er gældende for denne ledning, idet beslutningen om omdannelse KE fandt sted efter beslutningen om omlægning af ledningen. Anlægsmyndigheden skal således betale for omlægningen af den fælleskommunale afløbsledning i det omfang, den lå i kommunal vej.

For så vidt angår eventuelle fremtidige ændringer og omlægninger af ledninger vil disse ikke være omfattet af vejlovens § 20. Som anført ovenfor må det antages, at der ved anlægsmyndighedens betaling for omlægning af en ledning, som befandt sig i en kommunal vej er gjort op med ledningens særlige status, således at den fremover må behandles som andre ledninger i motorvejsarealet. Ved eventuelle fremtidige omlægninger, der skyldes motorvejsformål, omfattes led-

ningen således af gæsteprincippet i vejlovens § 106, således at ledningsejeren skal betale herfor, medmindre der er truffet anden bestemmelse eller aftale.

Ledninger i byggeliniearealer

[Ledningsejernes påstand 2]

Efter Taksationskommissionens opfattelse, finder gæsteprincippet anvendelse for ledninger som er beliggende byggeliniearealer.

Hvis ledningen er etableret før pålæg af byggelinien, har byggelinien ingen relevans. Hvis ledningen derimod er placeret i et eksisterende byggelinieareal, skal ledningsejeren betale for flytningen, medmindre der er givet dispensation fra byggelinien uden fjernelsesdeklaration.

Med hensyn til bevisbyrden er Taksationskommissionens enig med Ekspropriationskommissionen i, at ledningsejeren har bevisbyrden for, at dispensationen er givet uden fjernelsesvilkår. Der kræves særlig tilladelse til at nedlægge en ledning i et byggelinieareal, jf. vejlovens § 34, stk. 3, og der er ingen grund til at antage, at det almindelige gæsteprincip ikke skulle gælde, når en sådan tilladelse er givet. Det følger heraf, at ledningsejeren må bevise, at der ved tilladelsen blev truffet bestemmelse om, at den ikke var på fjernelsesvilkår. Dette understøttes af, at det må antages at være den normale praksis, at sådanne tilladelser gives på fjernelsesvilkår, og at ledningsejeren er nærmest til – og har størst anledning til – at sikre sig bevis for, at tilladelsen blev givet på andre vilkår end de normale.

Det bemærkes i den forbindelse, at selv om Amtsvejvæsenet tidligere skulle have betalt for arbejder på kommunale ledninger i videre omfang, end det var forpligtet til, kan det ikke føre til, at gæsteprincippet ikke gælder. Hvis ledningsejeren ville sikre sig mod at skulle betale for fremtidige omlægninger, måtte dette ske ved, at ledningsejeren fik særlig aftale herom.

...

Vedrørende spørgsmålet om betaling for fordyrelse af vejanlægget for at undgå ledningsflytninger **[Transportministeriets påstand 2]** var Ekspropriationskommissionens afgørelser sålydende:

”Som anført af begge parter har anlægsmyndigheden pligt til at tage hensyn til ledningsejerne ved udformningen af vejprojektet, således at man f.eks. ikke vælger en løsning, der forudsætter en dyr ledningsflytning, dersom man kan undgå en sådan flytning ved en mindre omkostningskrævende justering af vejprojektet. Dette er imidlertid ikke ensbetydende med, at anlægsmyndigheden skal afholde sådanne merudgifter. Hvis gæsteprincippet i øvrigt gælder, taler reale grunde for, at den ledningsejer, som ville være forpligtet til at betale for ledningsflytningen, må betale for omkostninger, som skyldes de projektændringer, som gennemføres af hensyn til ledningen. Dette forudsætter naturligvis, at man har valgt en bedre og/eller billigere løsning, end en ledningsflytning

ville kræve, at de foranstaltninger, der træffes, er nødvendige af hensyn til ledningen, samt at parterne enten er enige herom eller en sådan løsning er godkendt af ekspropriationskommissionen.

Kommissionen finder ikke, at der er modstrid mellem denne afgørelse og Tak-sationskommissionens afgørelse i ovennævnte sag vedrørende sivetunnelen i Skøjtevej. ...

Hvis parterne er enige om, at en given projektændring er den mest hensigtsmæssige løsning på problemet, må ledningsejeren således betale de merudgifter, der er forbundet hermed, forudsat at gæsteprincippet i øvrigt gælder. Hvis parterne ikke kan blive enige, må sagen forelægges konkret for ekspropriationskommissionen.”

I relation til spørgsmålet om ledninger i byggelinjearealer har Transportministeriet oplyst, at materiale, der tidligere har beroet hos Transportministeriet, og som har kunnet dokumentere eventuelt pålagte fjernelsesklausuler i forhold til de enkelte ledninger, der er omfattet af sagen, som følge af forhold hos Transportministeriet, er bortkommet.

Retsgrundlaget

Gæsteprincippet i lov om offentlige veje § 106.

Gæsteprincippet fremgår bl.a. af lov om offentlige veje § 106. § 106, stk. 1 og stk. 2 er sålydende:

”Arbejder på ledninger i eller over kommuneveje, herunder nødvendig flytning af ledninger m.v. i forbindelse med vejens regulering eller omlægning, bekostes af vedkommende ledningsejer, medmindre andet er særligt bestemt ved overenskomst eller kendelse afsagt af en ekspropriationskommission ...

Stk. 2. Samme regler som nævnt i stk. 1 gælder med hensyn til arbejder på hovedlandeveje, medmindre andet følger af § 20.”

Lovens § 20 er sålydende:

”Såfremt der ved et hovedlandevejsanlæg påføres en kommune eller et fælleskommunalt selskab udgifter til omlægning eller flytning af ledninger eller spor, afholdes disse udgifter af statskassen.”

Lovens §§ 34, 35 og 42 er sålydende:

”§ 34. Når vedkommende vejbestyrelse finder, at der af færdselshensyn bør sikres en offentlig vej mulighed for udvidelse til en større bredde, eller at færdselens tarv i øvrigt gør det fornødent, kan den træffe bestemmelse om pålæg af byggelinier. ...

Stk. 3. På arealer, der ligger foran en byggelinie, må der ikke opføres ny bebyggelse, ...

§ 35. Til sikring af gennemførelsen af nye veje og forlægninger af bestående veje, der er optaget på vejplan, og til sikring af fri oversigt ved sådanne veje kan vejbestyrelsen træffe bestemmelse om, at bebyggelse og de i § 34 i øvrigt omhandlede anlæg af blivende art skal holdes bag byggelinier, der angives på en af vejbestyrelsen udarbejdet plan. ... Byggelinier kan pålægges for en periode af højst 10 år. Byggeliniepålægget kan forlænges med indtil 10 år ad gangen.

Stk. 2. ...

§ 42. Vejbestyrelsen kan meddele undtagelse fra og ophæve bestemmelser truffet i medfør af §§ 34 og 35. ...”

Af Forslag til Lov om Vejevæsenet (Rigsdagstidende 1942-43, Tillæg A, sp. 2799) fremgår bl.a. i § 20:

”Arbejder paa Ledninger i eller over offentlige Veje og Gader udføres og bekostes af vedkommende Ledningsejer, medmindre der ved Kendelse af en Landvæsenskommission eller særlig Overenskomst mellem Ledningsejeren og den paagældende Kommunalbestyrelse er truffet anden Ordning. ...”

Af bemærkningerne til bestemmelsen fremgår bl.a.: (sp. 2852f):

”Man har herved henholdt sig til den i Øjeblikket gældende Retstilstand. I Tilfælde af, at Kommunalbestyrelsen maatte ønske en Udvidelse af en Vej eller Gade, paahviler det saaledes, bortset fra særlig Overenskomst, principielt vedkommende Ledningsejer at afholde de med Ledningernes Flytning som følge af Vejudvidelser forbundne Omkostninger ...”

Lovforslaget blev ikke gennemført.

Af § 57, stk. 1, i lov nr. 95 af 29. marts 1957 om bestyrelsen af de offentlige veje fremgår:

”Arbejder på ledninger i eller over offentlige veje udføres og bekostes af vedkommende ledningsejer, medmindre der ved kendelse af en landvæsenskommission eller særlig overenskomst mellem ledningsejeren og den pågældende vejbestyrelse er truffet anden ordning. ...”

I bemærkningerne til lovforslaget er det anført, at § 57 er ligelydende med det forslag, der fremgik af betænkning nr. 117/1955 vedrørende forslag til de offentlige vejes bestyrelse

m.m., og i betænkningen er det s. 103 anført, at forslaget til § 57 svarer til § 20 i vejlovsforslaget af 1942 og i det væsentlige er enslydende med dette forslag.

I folketingsudvalgets betænkning over 1957-lovforslaget, Folketingstidende 1956-57, tillæg B, sp. 222, hedder det om § 57, stk.1, bl.a.:

”I forbindelse med § 57, stk. 1, har udvalget drøftet et af Københavns magistrat fremsat ønske om en tilføjelse, hvorefter ledningsarbejder, særlig vedrørende sporvejsskinner og vandforsyningsledninger, der må udføres, fordi en vejbestyrelse har ønsket at foretage en omlægning af vejen, ikke skulle bekostes af ledningsejeren. Dette har udvalget ikke kunnet tiltræde, da bestemmelsen er en lovfæstelse af hidtil gældende praksis. Ledningsejeren, der ikke betaler for at have ledninger liggende i vejen, må som modstykke dertil selv betale for flytning af ledningerne, når vejen skal ændres.”

Formuleringen af bestemmelsen i § 20 i lov om offentlige veje er i det væsentlige i overensstemmelse med § 10 i lov nr. 199 af 31. maj 1963 om hovedlandeveje, idet fælleskommunale selskaber dog først med en lovændring i 1971 blev sidestillet med amtskommunale og kommunale myndigheder.

I lovforslaget til lov om hovedlandeveje, fremsat den 23. november 1962, Folketingstidende 1962-63, tillæg A, sp. 385, var det anført:

”Som anført i de indledende bemærkninger har de gældende regler vedrørende spor- og ledningsudgifter ved de større vejanlæg givet anledning til betænkeligheder. Medens udgifter til en som følge af et vejanlæg nødvendiggjort omlægning eller flytning af forsyningsledninger, telegraf- og telefonledninger samt spor, beliggende uden for offentlige vejarealer, altid betales af vedkommende anlægsmyndighed, afholdes de tilsvarende udgifter til spor og ledninger, beliggende i offentlige veje, i henhold til bestemmelserne i vejbestyrelseslovens § 57, stk. 1, normalt af ledningsejeren selv under hensyn til, at deres anbringelse i vejarealet normalt er sket uden vederlag, hvorfor udgifterne ved deres omlægning eller flytning må være anlægsmyndigheden uvedkommende.
...”

I forslag til lov om ændring af lov om offentlige veje, fremsat den 14. december 1971, var § 106, stk. 1, fortsat affattet i overensstemmelse med 1957-vejbestyrelseslovens § 57, jf. Folketingstidende 1971-72, tillæg A, sp. 1131.

Under udvalgsbehandlingen ændredes dette, således at bestemmelsen med lov nr. 286 af 7. juni 1972 fik den ordlyd, der i det væsentlige svarer til den nugældende § 106, stk. 1.

Det fremgår af bemærkningerne til denne lov, jf. Folketingstidende 1971-72, tillæg A, sp. 1157, at

”Bestemmelsen forudsætter, at arbejdet på ledningerne er en nødvendig følge af et vejarbejde, og at der er tale om indgreb i offentligt vejareal. ...”

Vejlovscirkulæret og administrativ praksis

Til belysning af administrativ praksis er fremlagt brev af 26. september 1967 fra amtsvejin-spektoratet til Københavns Telefon Aktieselskab. Af denne fremgår bl.a.:

”Under henvisning til telefonselskabets skrivelse af 1.d.m. ... meddeles hermed på amtsvejinspektoratets sædvanlige vilkår tilladelse til at bygge et rørledningsstik under motorringvejen ... vest for Buddingevej.”

Administrativ praksis er desuden bl.a. beskrevet i det såkaldte vejlovscirkulære, nr. 132 af 12. juni 1985, hvoraf fremgår bl.a.:

Pkt. 13.

...

Vejdirektoratet har som vejbestyrelse for hovedlandevejene ved anvendelse af § 20 opfattet ordet ”hovedlandevejsanlæg” som omfattende ethvert arbejde på hovedlandevej. Efter denne praksis er der givet amtskommunerne (kommunerne) refusion af udgifter til flytning af amtskommunale (kommunale) ledninger i hovedlandeveje overalt, hvor arbejder på hovedlandeveje har forårsaget flytningen.

...

Ministeriet har dog tilkendegivet vejdirektoratet, at bestemmelsen i vejlovens § 20 bør betragtes som en deklaratorisk bestemmelse, der bør fraviges i forbindelse med ansøgninger om tilladelse til at placere kommunale og fælleskommunale ledninger i hovedvejsareal eller areal, der er belagt med byggelinieservitut af hensyn til sikring af en hovedlandevej. I disse tilfælde vil en tilladelse blive betinget af, at ledningsejeren flytter ledningen uden udgift for vejbestyrelsen, såfremt hensynet til vejen gør det påkrævet, jfr. den almindelige bestemmelse om ledninger i vejlovens § 106.

...

Pkt. 20.

Byggeliniepålæg anses som en almindelig regulering af ejendomsretten og er som sådan principielt erstatningsfrit. ...

Pkt. 22.

...

Dispensation fra byggeliniepålæg kan meddeles uden betingelser. Når forholdene gør det rimeligt, kan dispensation meddeles på nærmere betingelser, eksempelvis som det hyppigt er tilfældet, på betingelse af, at ejeren af det bygge-
liniebelagte areal forpligter sig til – normalt efter et vist åremål – at fjerne be-
byggelsen uden erstatning, når vejanlæg eller vejudvidelse gør det påkrævet.
Også en ikke-fordyrelsesklausul kan komme på tale.

...

Pkt. 55.

...

§ 106 indeholder nærmere regler om ledningsejerens forpligtelser og rettigheder i forbindelse med offentligt vejareal. Udgangspunktet for tilstedeværelsen af ledninger i vejareal er, at ledningsejeren er forpligtet til på egen bekostning at flytte ledninger i sådanne arealer i forbindelse med vejens regulering og omlægning. Denne regel gælder dog kun, såfremt flytningen er begrundet i et egentligt vejarbejde, men ikke i tilfælde, hvor flytningen skyldes f.eks. ledningsarbejder, der ikke tjener vejformål. ...

... § 106 omfatter alene ledninger placeret i offentlige vejes areal, men ikke ledninger der er lovligt placeret på privat grund. Disse må derfor erstattes af vejbestyrelsen, hvis et anlægsarbejde på arealet nødvendiggør flytning af ledningerne.

...

Vejbestyrelserne bør derfor så tidligt som muligt orientere vedkommende ledningsejer om påtænkte vejarbejder, der kan forventes at nødvendiggøre midlertidig eller permanent flytning af ledninger, samt optage forhandling med vedkommende ledningsejer om de pågældende vejarbejder, således at der i videst muligt omfang kan tages hensyn til ledningsejerens interesser.

Kan der ikke tilvejebringes enighed mellem vejbestyrelsen og vedkommende teleadministration om projektet, bør dette ikke iværksættes forinden udløbet af den i vejlovgivningen gældende klagefrist på fire uger.

I en skrivelse af 15. januar 2002 til Hørning Kommune har Vejdirektoratet om gæsteprincippet anført bl.a.:

"I brev af 7. januar 2002 har kommunen anmodet om en udtalelse om, hvorvidt gæsteprincippet i vejlovens § 106 omfatter en situation, hvor et fordelingsskab skal flyttes fra et gangareal, som var privat areal, da skabene blev placeret.

Af vejlovscirkulæret ... fremgår under pkt. 55 ...

Det er Vejdirektoratets opfattelse, at det i den forbindelse er afgørende, hvilken status det pågældende areal havde, da ledningerne og i dette tilfælde fordelingsselskaberne blev placeret i arealet. § 106 finder således ikke anvendelse, hvis ledningerne oprindeligt er placeret lovligt på privat grund, uanset at det pågældende areal senere erhverves af en vejbestyrelse og herefter bliver vejareal."

I forarbejderne til § 7, stk. 5, i lov nr. 552 af 6. juni 2007 om en Cityring fremgår bl.a.

”Udgifter til ledningsomlægninger afholdes efter stk. 5 over anlægsbudgettet for Cityringen, bortset fra de tilfælde, hvor udgiften i overensstemmelse med det, der i almindelighed antages at gælde uden direkte lovregulering heraf, betales af ledningsejerne, dvs. omlægninger af ledninger på de overtagne jernbanearealer (det såkaldte gæsteprincip) og omlægninger af ledninger i vejarealer, der i ikke uvæsentlig grad er begrundet i ændring af vejformål (vejlovens gæsteprincip). I de tilfælde, hvor ledningsejeren skal betale, indebærer betalingsforpligtelsen desuden, at ledningsejeren vil skulle betale for den eventuelle fordyrelse af anlægsprojektet, der kan henføres til, at anlægsmyndigheden som led i udførelsen af anlægget af hensyn til ledningsejerne har valgt en for ledningsejerne billigere løsning til flytning af ledningsejernes ledninger, end hvad udgiften til en traditionel og sædvanlig flytning af ledningsejernes ledninger ville beløbe sig til.

...”

Dansk Ledningsejerforum rejste i brev af 22. marts 2007 indsigelse over for Folketingets Trafikudvalg. Af skrivelsen fremgår bl.a.:

”Den normale praksis i henhold til vejlovenes gæsteprincip er, at ledningsejere betaler for nødvendig flytning af ledninger, når disse begrundes af vejformål. Med lovforslagets formulering ”i ikke uvæsentlig grad er begrundet i vejformål” udhules gæsteprincippet med henblik på, at ledningsejerne skal påføres flere omkostninger end normalt.

Hertil kommer bemærkningsafsnittets uddybning, hvor det fremgår, at ledningsejerne ligefrem kan pålægges at betale en del af metrobyggeriets anlægsomkostninger. Det er udtryk for et nyt forvaltningsretligt princip og dybt bekymrende for ledningsejere, fordi det betyder yderligere risiko for store, uforudsete udgifter til ledningsflytninger for ledninger, som er lovligt anbragt i tiltro til, at det normale gæsteprincip er gældende.

Hvis lovgiver ikke har til hensigt at indføre et betalingsprincip, der afviger fra det, der allerede følger af vejlovene, er der ikke behov for en særskilt, og anderledes formuleret, bestemmelse herom i anlægsloven.

Den hidtidige praksis vedrørende betaling for ledningsflytninger er senest gentaget i to taksationskendelser fra 2005 og 2006 (Taksationskendelse af 19.01.2005 om Metro 3 og Taksationskendelse af 20.06.2006 om Motorring 3). Disse kendelser er imidlertid ikke i overensstemmelse med den ordning, der nu søges indført, hvilket også følger af Transport- og Energiministeriets bemærkninger til høringsbrev fra Frederiksberg Kommune og Københavns Energi:

”Det bemærkes endvidere, at bemærkningerne i Cityringslovforslaget ikke er i strid med den nævnte taksationskendelse, idet taksationskendelsen vedrører omlægninger af ledninger i Motorring 3. Det er således hensigten med Cityringslovforslaget, at der etableres en anden ordning”.

Heraf kan det slutes, at der fra Transport- og Energiministeriets side er tale om et bevidst forsøg på, via L159, at foretage en drejning af praksis på området. ”

Transport og Energiministeren anførte i et svar herpå til Folketingets Trafikudvalg af 27. april 2007 bl.a.:

”De foreslåede bestemmelser om ledningsomlægninger i Cityringslovforslagets § 7, stk. 5, ligger efter min opfattelse på linje med hvad, der i almindelighed må antages at være situationen i dag på vejområdet og – på ulovhjemlet grundlag – på jernbaneområdet.

Af bestemmelsen i § 7, stk. 5, i Cityringslovforslaget følger, at udgifter til ledningsomlægninger afholdes over anlægsbudgettet for Cityringen, bortset fra to tilfælde, hvor udgiften betales af ledningsejerne. Ved omlægninger af ledninger på overtagne jernbanearealer og omlægninger af ledninger i vejarealer, der i ikke uvæsentlig grad er begrundet i vejformål, betales omlægningen således af ledningsejerne.

...

Som det fremgår af de specielle bemærkninger til bestemmelsen i § 7, stk. 5, svarer dette til, hvad der må antages i almindelighed at gælde i dag på baneearealer og i vejarealer. For så vidt angår omlægninger på baneearealer generelt antages således at gælde et såkaldt ulovbestemt gæsteprincip, og for omlægninger i vejarealer gælder vejlovens gæsteprincip. Der er ikke herved tilsigtet nogen realitetsændring i forhold til hvad, der antages at gælde i dag.

...

I de specielle bemærkninger til bestemmelsen er det endvidere præciseret, at ledningsejeren – i de situationer, hvor ledningsejeren skal betale for omlægningen – også vil skulle betale for en eventuel fordyrelse af anlægsprojektet, der kan henføres til, at anlægsmyndigheden som led i udførelsen af anlægget *af hensyn til ledningsejeren* har valgt en for ledningsejerne alt i alt billigere løsning til flytning af ledningsejernes ledninger, end hvad udgiften til en traditionel og sædvanlig flytning af ledningsejernes ledninger ville beløbe sig til.

Baggrunden herfor er, at jeg, hvis anlægsmyndigheden af hensyn til ledningsejerne vælger en løsning, der mindsker udgifterne til ledningsomlægninger, men medfører en fordyrelse af anlægsprojektet, finder det rimeligt, at ledningsejeren udover den billigere ledningsomlægning betaler fordyrelsen af anlægsprojektet som følge af hensyntagen til ledningsejerens interesser.

Det forudsættes naturligvis herved, at ledningsejerens udgift i sådanne situationer ikke kan overstige udgifterne til den oprindeligt forudsatte ledningsomlægning. Reglen indebærer således samlet set, at ledningsejerens udgift i den gældende situation ikke bliver dyrere.

For god orden skyld tilføjes, at Taksationskommissionen i en sag om Motorring 3 i en kendelse af 20. juni 2006 ikke fandt, at det for Motorring 3 gældende lovgrundlag gav hjemmel til at pålægge ledningsejeren sådanne udgifter i forbindelse med en ændring af anlægget, der skyldtes hensynet til, at ledningsejeren opnåede en besparelse. Kendelsen er indbragt for Østre Landsret, hvor sagen p.t. verserer.

... ”

Forklaringer

Der er ikke afgivet forklaringer under sagen.

Procedure

Transportministeriets procedure

Transportministeriet har indledningsvist anført, at vejlovens gæsteprincip svarer til det ulovbestemte gæsteprincip. Medmindre der er sikre holdepunkter for det modsatte, antages en ledning at være omfattet af gæsteprincippet. Overdragelse i fri handel af et areal, hvori en ledning er etableret, og deraf følgende ændret anvendelse af arealet er uden betydning for, om gæsteprincippet finder anvendelse.

Det har i administrativ praksis været antaget, at gæsteprincippet i vejlovens § 106, stk. 1, kun fandt anvendelse, hvis de vejarbejder, som nødvendiggjorde flytning, forstærkning eller lignende af ledninger, tjente vejformål. Det har i overensstemmelse hermed været antaget, at der var den forskel på det ulovbestemte gæsteprincip og vejlovens, at formålet med de vejarbejder, som nødvendiggjorde ledningsforanstaltninger havde betydning for, om gæsteprincippet i vejloven fandt anvendelse, men ikke, om det ulovbestemte gæsteprincip fandt anvendelse. Med Højesterets dom i UfR 2007.3009 (Flintholm Station) synes der imidlertid ikke med hensyn til formålet med den arealanvendelse eller de arbejder, som gør ledningsforanstaltninger nødvendige, at være forskel på det ulovbestemte gæsteprincip og vejlovens gæsteprincip. Ledningsejerne skal således respektere den offentlige myndigheds arealanvendelse, som ligger inden for de hensyn, som den offentlige myndighed skal varetage.

Ad Transportministeriets påstand 1:

Til støtte for sin påstand 1 har Transportministeriet nærmere gjort gældende, at Taksationskommissionens kendelse på dette punkt strider imod det grundlæggende princip, at overdragelse af en fast ejendom - eller en del heraf - medmindre andet er bestemt, omfatter samtlige den tidligere ejers rettigheder og forpligtelser. Dette gælder uanset, om overdragelsen sker ved ekspropriation eller i fri handel. Hvis overdrageren af en (del af en) fast ejendom ikke skulle respektere en ledning, som var omfattet af gæsteprincippet, er der intet retligt grundlag for at hævde, at den ny ejer, som har betalt fuld pris for at overtage samtlige den tidligere ejers rettigheder, skulle respektere den samme lednings tilstedeværelse på ejendommen og betale eventuelle omkostninger ved flytning, forstærkning eller lignende, hvis dette er nødvendigt for den ny ejers ændrede brug af ejendommen. Det forhold, at den ny ejer er en offentlig myndighed, eksempelvis en anlægsmyndighed, eller at overdragelsen er sket ved ekspropriation, ændrer ikke herved.

Taksationskommissionens kendelse vedrørende dette spørgsmål strider mod såvel retspraksis som hidtidig taksationspraksis. Der er ingen saglige grunde til denne pludselige praksisændring på dette område. Selv i tilfælde, hvor et areal var overdraget til andet end vejformål, har man i praksis set, at ledningsejeren kunne pålægges at fjerne ledninger også vederlagsfrit.

Hvis ledningerne ikke fortsat skulle være omfattet af det ulovbestemte gæsteprincip, måtte dette også have påvirket erstatningsfastsættelsen ved ekspropriationen.

Ingen reale grunde taler for, at ledningsejeren skal stilles bedre i tilfælde af overdragelse af ejendommen - i fri handel eller ved ekspropriation - til vejformål, end tilfældet ville have været ved overdragelse - i fri handel eller ved ekspropriation - til anden ændret anvendelse. Det bestrides således, at gæsteprincippet ikke skulle finde anvendelse i tilfælde, hvor ekspropriation sker til andet formål end det, som det pågældende areal var udlagt eller anvendt til, da ledningen blev etableret. Vestre Landsrets udtrykte dom af 2. marts 1994 (B-1969-92) eller Vejdirektoratets brev af 15. januar 2002 kan ikke tages til indtægt for ledningsejernes forståelse af det ulovbestemte gæsteprincip. Det bestrides således i det hele, at det ulovbestemte gæsteprincips anvendelse er begrænset til "private" formål og derfor "ophæves" ved det pågældende areals overgang til offentlige formål, hvad enten dette sker ved ekspropriation eller i fri handel.

Det bestrides ligeledes, at reale hensyn skulle tale for, at ledninger, som er underlagt gæsteprincippet, ved overdragelse af det berørte areal til private skulle medføre en gunstigere retsstilling for ledningernes ejere end i tilfælde af overdragelse af samme areal til en offentlig myndighed.

Ad Transportministeriets påstand 2:

Til støtte for sin påstand 2 har Transportministeriet gjort gældende, at det er en logisk konsekvens af, at en ledning er omfattet af vejlovens gæsteprincip, at ledningsejeren må afholde de omkostninger til undersøgelser og andre fordyrelser af anlægsprojektet, som skyldes ledningernes tilstedeværelse i vejarealet under de af Ekspropriationskommissionens kendelser nævnte forudsætninger. Der lægges herved vægt på, at disse foranstaltninger foretages af hensyn til ledningsejerne med det formål at undgå krav om, at ledningsejerne flytter eller forstærker ledningerne. Når en fordyrelse skyldes hensynet til ledningsejernes interesser, må disse som det mindre i det mere afholde omkostningerne. Det er også lovgivers opfattelse, hvilket fremgår klart af bemærkningerne til § 7, stk. 5, i lov om en Cityring og ministerens svar på ledningsejernes indsigelser. Taksationskommissionens argumentation i kendelsen om disse spørgsmål er urigtig. Hertil kommer, at anlægsmyndigheden i øvrigt ikke bestemmer detaljerne i projekteringen. Teoretisk set kan ledningsflytninger altid undgås, men der er et krav om proportionalitet og rimelighed i de udgifter, offentlige myndigheder skal afholde. Det vil føre til en helt uacceptabel retstilstand, hvis Taksationskommissionen kendelse ikke tilsidesættes.

Ad ledningsejernes selvstændige påstand 1:

Til støtte for frifindelsespåstanden over for ledningsejernes selvstændige påstand 1 gøres det gældende, at der intet grundlag er for at tilsidesætte Taksationskommissionens kendelse, hvorefter ledningsejerne selv er forpligtet til at betale for flytning m.v. af kommunale ledninger i motorvejsarealer, når disse en gang er flyttet eller lignende for Vejdirektoratets regning.

Når ledninger en gang er flyttet eller lignende for Vejdirektoratets regning i medfør af vejlovens § 20, må ledningerne anses for direkte omfattet af § 106, stk. 1, dels fordi § 20 efter sin tilblivelse alene må anses for at omfatte kommunale ledninger, som ved vejarbejdets iværksættelse ligger i en kommunal vej, dels fordi den omlægning af ledninger, som en gang er betalt af Vejdirektoratet, må anses for tilladt på det vilkår, at eventuelle fremtidige foranstaltninger må bekostes af ledningsejerne. Bestemmelsen i vejlovens § 20 må

læses således, at det kun er udgiften til den første flytning, der bæres af Vejdirektoratet. Den i pkt. 13 i Vejlovscirkulæret omtalte praksis ændrer ikke herved.

Når en ledning flyttes første gang, må ledningsejeren tage stilling til, om denne vil lade ledningen ligge på nye vilkår. I forbindelse med, at anlægsmyndigheden betaler for denne første flytning, står det ledningsejeren frit for at flytte sin ledning helt væk. Vil ledningsejeren ikke det, må ledningen fremover være omfattet af vejlovens § 106.

Ad ledningsejernes selvstændige påstand 2:

Til støtte for frifindelsespåstanden over for ledningsejernes selvstændige påstand 2 gøres det gældende, at de takserende kommissioner med rette har fastslået, at der gælder en formodning for, at en meddelt tilladelse til at anbringe ledninger i byggelinjebelagte arealer skal ske på fjernelsesvilkår. Der lægges herved vægt på, at byggelinjepålæg har til formål at reservere det pågældende areal til fremtidige vejudvidelser eller ændringer og sikrer, at et vejanlæg ikke bliver unødigt dyrt. Dette indebærer en tilkendegivelse af, at man fra myndighedernes side regner med at disponere over arealet i fremtiden. Det ville være i strid med al fornuft, hvis der blev meddelt generelle dispensationer herfra uden fjernelsesvilkår. En meddelt tilladelse til placering af en ledning i et byggelinjebelagt areal uden fjernelsesvilkår ville derfor stride grundlæggende mod formålet med byggelinjepålægget.

Det gøres derfor videre gældende, at de takserende kommissioner med rette har pålagt ledningsejeren at løfte bevisbyrden for, at der trods byggelinjepålægget skulle være meddelt tilladelse til etablering af ledninger i eller på arealet, uden at denne tilladelse var betinget af, at ledningsejeren selv afholdt eventuelle udgifter til nødvendige foranstaltninger i forbindelse med vejens udvidelse og eller ændring.

Det gøres endelig gældende, at administrativ praksis er i overensstemmelse hermed. Der lægges herved vægt på, at det også før anlæg af den pågældende motorvejsstrækning var Transportministeriets og Amtsvejinspektoratets faste praksis, at tilladelse til anbringelse af ledninger i byggelinjebelagte arealer blev meddelt på fjernelsesvilkår.

Ad sagsomkostninger

Transportministeriet har anført, at sagen er af principiel karakter, og at sagens afgørelse vil have vidererækkende betydning. Det skønnes, at sagen angår et beløb på ca. 5,6 mio. kr.

Ledningsejernes procedure

Ledningsejerne har indledningsvist anført, at gæsteprincippet er udtryk for en afvejning af ledningsejerens og grundejerens interesser i at kunne udnytte et givet areal til at varetage deres interesser og forpligtelser. Når retsstillingen mellem to offentlige infrastrukturere skal afgøres på grundlag af gæsteprincippet, skal afvejningen endvidere foretages under hensyntagen til, at offentlige grundejeres ejendomsret er begrænset, og til at både lednings-ejer og ejeren af infrastrukturarealet er bemyndigede til at gennemføre ekspropriation af tredjemands ejendom med henblik på at sikre, at de kan opfylde de forpligtelser, som de er pålagt at varetage.

Generelt er gæsteprincippets anvendelsesområde begrænset under hensyn til, hvad formålet er med de arbejder, som nødvendiggør ledningsomlægninger. Ledningsejer er således ikke forpligtet til at betale for ledningsarbejder, som er begrundet i varetagelse af andre formål, end det formål, som arealerne blev benyttet til, da ledningerne blev etableret. Disse be-grænsninger er begrundet i de overordnede samsamfundsmæssige hensyn, som ligger bag gæsteprincippet. Denne begrænsning i gæsteprincippets anvendelsesområde gælder både for det ulovbestemte gæsteprincip, som f.eks. gælder for private arealer, og for gæsteprin-cippet i vejlovens § 106.

Ad Transportministeriets påstand 1.

Ledningsejerne har til støtte for deres frifindelsespåstand over for Transportministeriets på-stand 1 gjort gældende, at det ulovbestemte gæsteprincip for private arealer skal fortolkes ud fra samme principper som gæsteprincippet, der er fastlagt i vejlovens § 106. Det inde-bærer blandt andet, at gæsteprincippet for private arealer alene gælder ved varetagelse af private formål. Ledninger anbragt i privat areal er derfor ikke underlagt noget gæsteprin-cip, når ledningerne omlægges af hensyn til varetagelse af offentlige formål, herunder vej-formål. Vejlovens § 106 indeholder en udtømmende regulering af vejmyndighedens mu-lighed for at gøre gæsteprincippet gældende af hensyn til varetagelse af offentlige vejfor-mål. Vejmyndigheden kan derfor ikke pålægge ledningsejeren at betale for sådanne led-ningsomlægninger med hjemmel i det ulovbestemte gæsteprincip til private formål, som gælder på ulovbestemt grundlag for ledninger i privat areal. Hvis ledningen er anbragt i privat areal, vil gæsteprincippet i vejlovens § 106 ikke finde anvendelse, da § 106 alene gælder for ledninger, som er anbragt i offentligt vejareal – dvs. at det er en betingelse for

anvendelsen af gæsteprincippet i vejlovens § 106, at vejanlægget var ”først i tid” i forhold til ledningsanlægget.

Offentlige grundejeres ejendomsret er begrænset af, hvilke hensyn myndigheden har kompetence til at varetage ved udnyttelse af sin ejendomsret over et areal, f.eks. således at ministeriets og Vejdirektoratet er afskåret fra at påberåbe sig gæsteprincippet til private formål – eller andre offentlige formål end vejformål – i forbindelse med et større offentligt vejarbejde. En offentlig grundejer er således forpligtet til at handle i overensstemmelse med generelle forvaltningsretlige regler, når den offentlige grundejer udøver sin ejendomsret. Dette gælder særligt, når der er tale om ejendomme eller arealer, der er erhvervet eller udlagt til et bestemt formål. Generelt set kan en offentlig grundejer ikke forfølge formål ved udøvelsen af sin ejendomsret, som den pågældende forvaltning ikke er kompetent til at varetage, jf. U 1956.289 H. Det er ikke i strid med almindelige ejendomsretlige principper, at anvendelsen af gæsteprincippet, som gælder for private arealer, begrænser fremtidige ejeres råden over arealet. De hensyn, som offentlige myndigheder kan varetage i forhold til offentlige vejarealer er således begrænset til vejformål. Dette indebærer således i sig selv, at ministeriet og Vejdirektoratet vil være afskåret fra at påberåbe sig gæsteprincippet til private formål – eller andre offentlige formål end vejformål i forbindelse med et større offentligt vejarbejde.

Der er ikke tale om, at Taksationskommissionen har tilsidesat en fast indarbejdet praksis vedrørende ledninger. For så vidt angår sagerne om telefonledninger bemærkes, at retsgrundlaget er et andet. U 2007.3009H (Flintholm Station) vedrørte et samlet projekt, og dommen kan derfor ikke fortolkes som en generel udvidelse af gæsteprincippet.

Ad Transportministeriets påstand 2.

Ledningsejerne har vedrørende denne påstand anført, at gæsteprincippet må fortolkes efter sin ordlyd, hvilket blandt andet indebærer, at gæsteprincippet alene tilvejebringer et hjemmelsgrundlag for at pålægge ledningsejere at betale for arbejder på ledningsanlæg. En anlægsmyndigheds fordyrende foranstaltninger i forbindelse med et anlægsarbejde som følge af eksisterende ledningsanlæg kan derfor ikke kræves godtgjort af ledningsejeren med henvisning til gæsteprincippet.

Der er ikke i øvrigt hjemmel til at pålægge ledningsejere helt eller delvist at betale for eventuelle fordyrelse af anlægsprojektet som følge af ledningernes tilstedeværelse i vejarealer.

Det følger af gæsteprincippet, at en anlægsmyndighed ved udførelse og driften af et anlægsprojekt har pligt til at tage hensyn til ledningsejernes interesser, hvilket også er en forudsætning for, at anlægsmyndigheden kan påberåbe sig gæsteprincippet i forhold til ledningsejere. Gæsteprincippet er endvidere udtryk for afvejning af ledningsejernes og vejmyndighedens konkurrerende interesser i at kunne udnytte arealet til varetagelse af de overordnede samfundsmæssige hensyn, som ligger i driften af ledningsejerens henholdsvis vejmyndighedens infrastruktur anlæg. Dette indebærer, at vejmyndigheden må respektere ledningernes tilstedeværelse i vejarealet, så længe dette ikke er til hinder eller til væsentlige gene for vejmyndighedens varetagelse af vejens forhold. Vejmyndigheden må derfor også tåle, at ledningers tilstedeværelse i vejarealet medfører visse ekstraomkostninger for vej ejeren – f.eks. omkostninger til tilsyn i forbindelse med ledningsarbejder i arealet, omkostninger til tilpasning af anlægsarbejder under hensyntagen til ledningsanlæggene mv.

Der er enighed om, at ministeriet og Vejdirektoratet i disse sager er underlagt en undersøgelsesforpligtelse og i øvrigt skal iagttage proportionalitetsprincippet. Ministeriet kan ikke uden et særligt hjemmelsgrundlag kræve betaling herfor, og et sådant hjemmelsgrundlag findes ikke på vejlovgivningens område.

Ministeriet kan således ikke opkræve betaling af merudgifter, der er en følge af en pligtmæssig hensyntagen til ledningsejerne, da der ikke er hjemmel hertil, jf. Østre Landsrets dom i Metro-sagen. Denne retstilstand er også tidligere fastslået af Højesteret i dommen i U 2003.841 H. Hertil kommer, at betaling for myndighedsudøvelse kræver hjemmel, hvilket også er tilfældet på vejlovgivningens område, jf. Vestre Landsrets utrykte dom af 10. maj 1993 i ankesag B-1140-1993.

Betaling af disse omkostninger er ikke et spørgsmål om rimelighedsbetragtninger eller såkaldte reale grunde, men alene et hjemmelsspørgsmål. Når der er tale om at opkræve betaling, bliver kravet om udtrykkelig hjemmel hos den opkrævende offentlige myndighed desto stærkere.

Ad ledningsejernes selvstændige påstand 1.

Ledningsejerne har til støtte for denne påstand anført, at ledningsejernes fremtidige retsstilling ikke berøres af, om ledningsejeren eller tredjemand betaler for en ledningsomlægning, der er begrundet i tredjemands forhold.

Ændring af ledningsejers rettigheder i forhold til en ledning, som omlægges i forbindelse med anlægsprojektet, forudsætter en ekspropriation af ledningsejerens aktuelle rettigheder og betaling af fuld erstatning for ledningsejerens tab som følge heraf. Alternativt må det forudsætte, at ledningsejeren og vejmyndigheden indgår aftale om ændring af ledningsejernes rettigheder i forhold til ledningen, eventuelt mod betaling af kompensation.

Fuld erstatning omfatter omkostninger og ulemper for ledningsejeren forbundet med, at ledningsejeren i fremtiden vil være underlagt gæsteprincippet til vejformål. Fuld erstatning vil i den situation ikke alene udgøre udgifterne til omlægning af ledningen i den pågældende situation. Fuld erstatning må ligeledes omfatte ulemper, der vil være forbundet med, at ledningen i fremtiden ligger i vejareal, og at ledningsejeren i fremtiden skal respektere gæsteprincippet til vejformål.

De betragtninger, der er anført i vejlovscirkulæret pkt. 13 nederst vedrører fremtidige ledninger, ikke allerede eksisterende. Vejlovens § 20 sonderer ikke mellem ledninger, der omlægges en eller flere gange. En erstatning måtte i givet fald fastsættes konkret for hvert tilfælde.

Ad ledningsejernes selvstændige påstand 2.

Til støtte for denne påstand har ledningsejerne anført, at en generel formodning for, at tilladelse til at anbringe ledninger i byggelinjeareal er underlagt fjernelsesvilkår, ikke har hjemmel i lovgivning, administrativ praksis eller vejmyndigheden administrative udtalelser.

Vejmyndigheden har pligt til at foretage en konkret vurdering af behovet for at stille fjernelsesvilkår i en tilladelse til etablering af ledninger i byggelinjeareal. Vejmyndighedernes praksis bekræfter da også, at der i forbindelse med tilladelse til etablering af ledninger i byggelinjeareal altid skal foretages en konkret vurdering af, om der er behov for at pålægge fjernelsesklausul, jf. herved Ministeriet for Offentlige Arbejders brev af 14. august 1980 og ministeriets brev af 12. januar 1981. I sagen, som denne skrivelse vedrører, fandt ministeriet efter en konkret vurdering, at vejmyndigheden ikke havde det fornødne grund-

lag for at "nedrivningsklausulen fastholdes som betingelse for dispensation for byggelinien." Disse to afgørelser bekræfter, at vejmyndigheden skal foretage en konkret vurdering af behovet for at pålægge en fjernelsesklausul som vilkår for en tilladelse til at etablere ledninger i byggelinjeareal. Sådanne vilkår må alene stilles, hvis der er konkrete, aktuelle planer om etablering af vejanlægget, som kan begrunde, at vejmyndigheden sikrer sig adgang til at kunne udnytte arealerne. Der må derfor gælde en formodning for, at der ikke er fastsat sådanne vilkår, medmindre der er konkrete holdepunkter herfor. Det fremgår ikke af Amtsvejinspektoratets brev af 26. september 1967, hvad "Amtsvejinspektoratets sædvanlige vilkår" indeholder. Det er derfor vanskeligt at anse dette brev som bevis for ministeriets anbringende om, at det var vejmyndighedernes faste praksis, at tilladelser til at etablere ledninger i vejareal blev meddelt med fjernelsesvilkår. Hertil kommer, at brevet vedrører en telefonledning. På tidspunktet, hvor tilladelsen er meddelt, var telefonledninger underlagt en særlig regulering, der gav ejere af telefonledninger særlig byrdefulde forpligtelser i forhold til ledninger anbragt i tredjemands ejendom, jf. de dagældende bestemmelser herom i telefonloven. En eventuel praksis vedrørende telefonledninger kan derfor under alle omstændigheder ikke overføres til andre områder.

Det er heller ikke i overensstemmelse med almindelige bevisbyrderegler, når Taksationskommissionen pålægger ledningsejerne bevisbyrden for, at der ikke er stillet vilkår om fjernelse i en tilladelse til etablering af ledninger i byggelinjeareal. Et fjernelsesvilkår vil være stillet i en afgørelse, som er truffet af vejmyndigheden. Vejmyndigheden vil derfor som afgørelsesmyndighed være nærmest til at dokumentere, at byggelinjepålægget fortsat er gældende, og at der i den konkrete situation har været forhold, som kunne begrunde vilkår om fjernelse.

Vejmyndigheden har som følge heraf bevisbyrden for, at der i forhold til en konkret ledning er pålagt vilkår om fjernelse, hvis vejmyndigheden ønsker at pålægge ledningsejeren at flytte sine ledninger.

Taksationskommissionens afgørelse i denne sag har derfor ikke hjemmel i lovgivningen eller administrativ praksis.

Ministeriet har ikke løftet bevisbyrden for, at der er pålagt fjernelsesvilkår i forhold til de enkelte ledninger, som er omfattet af denne sag.

Ad sagsomkostninger

Ledningsejerne har anført, at værdien af Transportministeriets påstande er 7 – 10 mio. kr., medens værdien af ledningsejernes selvstændige påstande er noget mindre.

Landsrettens afgørelse

Ad Transportministeriets påstand 1

Taksationskommissionen har i kendelsen bestemt, at ledningsejerne ikke skal betale for ledningsomlægning m.v., hvis et privat areal eksproprieres til vejformål og således erhverves til et helt andet formål, end det havde, da ledningen blev nedlagt, og hvis ledningsomlægningen er en følge heraf.

Det følger af det ulovbestemte gæsteprincip, at en ledningsejer, der vederlagsfrit har fået tilladelse til at nedlægge en ledning på et privat areal, skal bekoste de ledningsarbejder, som er foranlediget af den private ejers råden over ejendommen.

I overensstemmelse med det almindelige gæsteprincip bestemmer vejlovens § 106, at arbejder på ledninger i eller over landeveje og kommuneveje skal bekostes af vedkommende ledningsejer, medmindre andet er bestemt. Det følger af bestemmelsens ordlyd, dens forarbejder og praksis, at den omfatter anlægsprojekter, der angår vejens regulering eller omlægning m.v. Ved dommen gengivet i UfR 2007.3009H (Flintholm Station) har Højesteret fastslået, at vejlovens § 106 finder anvendelse på ledningsarbejder i veje udført i forbindelse med et anlægsprojekt, der omfatter arbejder vedrørende både vej og bane, selv om projektet ikke er begrundet i vejformål, og uanset hvilke dele af projektet der har nødvendiggjort ledningsarbejderne.

I forarbejderne til lov om hovedlandeveje § 10, der gik forud for vejlovens § 20, er det anført, at udgifter til en som følge af et vejanlæg nødvendiggjort omlægning eller flytning af en ledning beliggende uden for offentlige vejarealer altid skal betales af vedkommende anlægsmyndighed, jf. Folketingstidende 1962-63, tillæg A, sp. 385.

Ekspropriation af et privat areal til vej indebærer, at de formål, der kan varetages ved udnyttelse af arealet, ændres væsentligt. Ved ekspropriation af arealet indtræder eksproprianten - medmindre andet er bestemt - i den hidtidige ejers rettigheder. Eksproprian-

ten findes imidlertid fortsat at skulle respektere den ret til tilstedeværelse, som ledningsejeren opnåede ved nedlæggelsen af ledningen i det private areal. Det forhold, at arealet, inden der foretages ledningsarbejder, måtte blive overtaget ved ekspropriation, kan således i sig selv ikke medføre en forringet retsstilling for ledningsejeren.

Landsretten finder derfor, at Transportministeriet efter ekspropriation af et privat areal ikke med hjemmel i gæsteprincippet kan pålægge ledningsejerne at bekoste ledningsomlægninger, der skyldes anlægsarbejder til brug for udvidelsen af Motorring 3.

Landsretten tager herefter ledningsejernes frifindelsespåstand til følge.

Ad Transportministeriets påstand 2

Taksationskommissionen har i kendelsen bestemt, at en ledningsejer ikke kan pålægges at betale for en fordyrelse af anlægsprojektet, selv om det kan godtgøres, at ledningsejer ved en ændring af anlægsprojektet, som skyldes hensynet til ledningsejer, har opnået en besparelse i forhold til, hvad en ellers nødvendig ledningsomlægning ville have kostet ledningsejer i henhold til gæsteprincippet.

Under proceduren har Transportministeriet erklæret sig enig i, at de forudsætninger, som Ekspropriationskommissionen har opstillet i sin afgørelse af 8. juli 2005, skal være opfyldt, for at Transportministeriet vil kunne kræve nødvendige fordyrelser bekostet af ledningsejerne. Disse forudsætninger er:

at man har valgt en bedre og/eller billigere løsning end en ledningsflytning ville kræve, at de foranstaltninger, der træffes, er nødvendige af hensyn til ledningen, samt at parterne enten er enige herom eller en sådan løsning er godkendt af ekspropriationskommissionen.

Efter ordlyden af vejlovens § 106, stk. 1, skal ledningsejerne betale for arbejder på ledningerne, medmindre andet særligt er bestemt. Betalingspligten angår som anført ledningsarbejder, herunder nødvendig flytning af ledninger m.v. i forbindelse med vejens regulering eller omlægning.

Det følger af gæsteprincippet, at en anlægsmyndighed ved projektering af og udførelse af et anlægsprojekt har pligt til at tage hensyn til ledningsejernes interesser. I det omfang, der

som følge af anlægsændringer herefter ikke udføres arbejde på ledningerne, beror dette på iagttagelsen af denne pligt. De udgifter, som er forbundet med iagttagelsen af pligten, kan efter gæsteprincippet ikke pålægges ledningsejerne.

Da det, som Transportministeriet i øvrigt har anført til støtte for sin påstand, ikke kan føre til et andet resultat, tages ledningsejernes frifindelsespåstand til følge. Landsretten bemærker i øvrigt, at Transportministeriets påstand, uanset de ovenfor anførte forudsætninger, indeholder elementer af en vis ubestemt rækkevidde.

Ad ledningsejernes selvstændige påstand 1

Taksationskommissionen har i kendelsen bestemt, at en ledning i et privat areal, der er blevet eksproprieret til vejformål, og som anlægsmyndigheden derfor har betalt omlægningen af, i relation til vejlovens § 106, må anses for en ”ny” ledning, der gribes af lovens gæsteprincip med den følge, at ledningsejeren skal betale for eventuelle fremtidige ledningsomlægninger, der tjener vejformål.

Taksationskommissionen har i kendelsen endvidere bestemt, at den samme retsstilling gælder for en ledning, omfattet af vejlovens § 20, og som anlægsmyndigheden derfor har betalt for omlægningen af, hvilket indebærer, at ledningsejeren skal betale for eventuelle fremtidige ledningsomlægninger, der tjener motorvejsformål.

Taksationskommissionen har i begge tilfælde begrundet afgørelsen med, at vedkommende ledningsejer efter omlægningen ikke fremover kan påberåbe sig ledningens oprindelige, særlige status henholdsvis i et privat areal og som § 20-ledning, da der ved anlægsmyndighedens betaling for omlægningen må anses at være ”gjort op med ledningens særlige status”.

Landsretten lægger til grund, at ledningsejeren for så vidt angår ledninger, der oprindeligt har ligget i privat areal, ved den af anlægsmyndigheden betalte omlægning er blevet holdt skadesfri og således ved den skete omlægning ikke har lidt noget økonomisk tab i forhold til rettighederne til den nedlagte ledning. Såfremt der i forbindelse med omlægningen ikke måtte være truffet anden bestemmelse eller aftale, eller ledningsejeren måtte have besluttet at fjerne ledningen, skal ledningsejeren i overensstemmelse med gæsteprincippet i vejlovens § 106 betale for fremtidige omlægninger, der skyldes motorvejsformål.

Efter ordlyden af, formålet med og forarbejderne til vejlovens § 20, finder landsretten, at denne bestemmelse, som må anses at omfatte alene kommunale ledninger, der ved vejarbejdets iværksættelse lå i en kommunal vej, ikke som en særlig undtagelsesbestemmelse til gæsteprincippet i lovens § 106 kan udvides til – efter anlægsmyndighedens bekostning af omlægningen – at omfatte også fremtidige omlægninger i det nye motorvejsareal. Såfremt der i forbindelse med omlægningen ikke måtte være truffet anden bestemmelse eller aftale, eller ledningsejeren måtte have besluttet at fjerne ledningen, skal ledningsejeren i overensstemmelse med gæsteprincippet i vejlovens § 106 betale for fremtidige omlægninger, der skyldes motorvejsformål. Som anført af Transportministeriet kan det, der er angivet i pkt. 13 i Vejlovscirkulæret om den af Vejdirektoratet oplyste administrative praksis, ikke i sig selv tillægges afgørende betydning.

Landsretten tager herefter Transportministeriets frifindelsespåstand til følge.

Ad ledningsejernes selvstændige påstand 2

Taksationskommissionen har i kendelsen bestemt, at gæsteprincippet finder anvendelse for ledninger, der er beliggende i byggelinjearealer med den følge, at ejeren af en ledning, der er placeret i et eksisterende byggelinjeareal, skal betale for flytningen ved vejindgreb, medmindre ledningsejeren kan bevise, at der er givet dispensation fra byggelinjen uden fjernelsesdeklaration.

Taksationskommissionen har begrundet afgørelsen med, at der efter vejlovens § 34, stk. 3, kræves særlig tilladelse til at nedlægge en ledning i et byggelinjeareal, og at der ingen grund er til at antage, at det almindelige gæsteprincip ikke skulle gælde, når en sådan tilladelse – der efter normal praksis må antages at være givet på fjernelsesvilkår - er meddelt.

Landsretten bemærker indledningsvist, at Transportministeriet under sagen har oplyst, at materiale, der tidligere har beroet hos Transportministeriet, og som har kunnet dokumentere eventuelt pålagte fjernelsesklausuler i forhold til de enkelte ledninger, der er omfattet af sagen, som følge af forhold hos Transportministeriet, er bortkommet.

Det følger af vejlovens § 42, at vejbestyrelsen i det enkelte tilfælde ved nedlæggelse af en ledning kan dispensere fra reglerne om byggelinjepålæg, jf. §§'erne 34 – 35, og at en så-

dan konkret dispensation kan meddeles uden betingelser eller på nærmere angivne betingelser, jf. herved punkt 22 i Vejlovscirkulæret.

Adgangen for vejbestyrelsen til efter reglerne i vejlovens kap. 4 "Sikring af vejanlæg" at kunne træffe bestemmelse om pålæg af byggelinjer på et givent areal har til formål gennem et formelt forbud mod bebyggelse m.v. at kunne reservere det pågældende areal til eventuelle fremtidige vejudvidelser eller vejændringer.

Landsretten finder på denne baggrund, at der ud fra ovennævnte formålsbetragtninger må antages at gælde en generel formodning for, at en dispensation til nedlæggelse af en ledning i et areal, der efter reglerne i vejlovens kap. 4 er blevet pålagt bestemmelse om byggelinje, af vejbestyrelsen er blevet meddelt med klausul om fjernelse i tilfælde af etablering af vejanlæg.

Landsretten tiltræder derfor Taksationskommissionens afgørelse om, at gæsteprincippet må antages at finde anvendelse for ledninger, der er beliggende i byggelinjearealer, medmindre ledningsejeren kan bevise, at der er givet dispensation fra byggelinjen uden fjernelsesdeklaration.

Landsretten finder ikke, at det, ledningsejerne i denne sammenhæng har anført om administrativ praksis, kan føre til et andet resultat.

Herefter, og således som Taksationskommissionens kendelse herom foreligger til påkendelse, tager landsretten Transportministeriets påstand om frifindelse over for den af ledningsejerne selvstændigt nedlagte påstand 2 til følge.

Henset til udfaldet af sagen og sagens principielle karakter skal ingen af parterne betale sagsomkostninger til den anden part for så vidt angår advokatudgifter. Parterne har afholdt lige store udgifter til retsafgift. Parterne skal dele udgifterne til udarbejdelse af ekstrakt og materialesamling, således at ledningsejerne skal betale 10.393 kr. til Transportministeriet.

Th i k e n d e s f o r r e t :

DONG ENERGY Nord Elnet A/S, Energinet.dk, Gladsaxe Kommune, Herlev Kommune, Rødovre Kommune, KE Afløb A/S og HNG I/S, frifindes for de påstande, som Transportministeriet har nedlagt.

Transportministeriet frifindes for de påstande, som DONG ENERGY Nord Elnet A/S, Energinet.dk, Gladsaxe Kommune, Herlev Kommune, Rødovre Kommune, KE Afløb A/S og HNG I/S har nedlagt.

Ingen af parterne skal betale sagsomkostninger til den anden part for så vidt angår advokatudgifter. Inden 14 dage skal DONG ENERGY Nord Elnet A/S, Energinet.dk, Gladsaxe Kommune, Herlev Kommune, Rødovre Kommune, KE Afløb A/S og HNG I/S in solidum betale 10.393 kr. i øvrige sagsomkostninger til Transportministeriet.

(Sign.)

— — —
Udskriftens rigtighed bekræftes. Østre Landsrets kontor, den 20 JUNI 2008

P.j.v.

